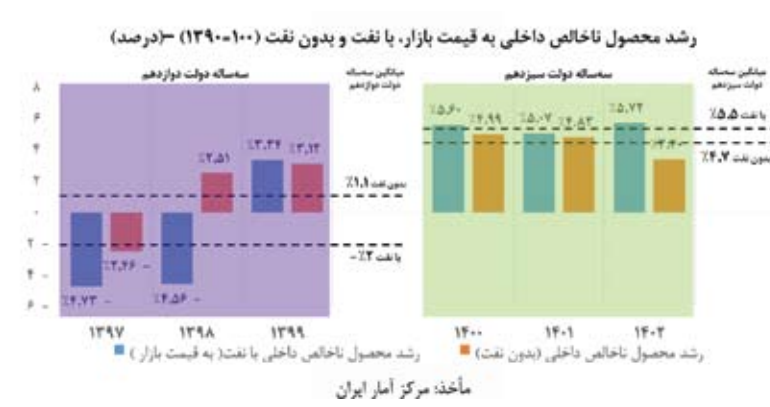

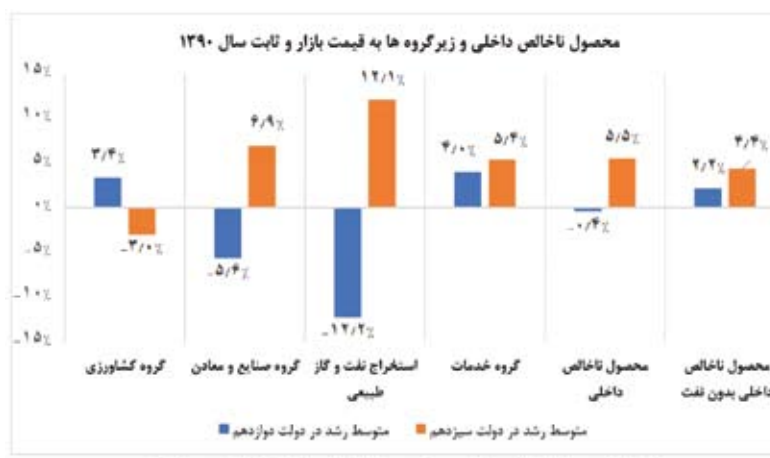
مروری بر عملکرد اقتصاد کلان دولت سیزدهم

رشد اقتصادی

رشد اقتصادی به عنوان یکی از مهم‌ترین شاخص‌های اقتصاد کلان، نشانگر میزان افزایش کل تولید کالا و خدمات کشور در یک دوره زمانی مشخص است و تأثیر مستقیم بر سطح رفاه خانوار دارد. چنانکه در نمودار زیر مشاهده می‌شود، به طور متوسط نرخ رشد تولید ناخالص داخلی در طول سال‌های دولت سیزدهم (۱۴۰۲-۱۴۰۰) برابر با ۵٫۵ درصد بوده است. همچنین طبق آمارهای فصلی مرکز آمار ایران، اقتصاد ایران برخلاف سال‌های ۹۷ و ۹۸ که گرفتار رشد‌های منفی پیاپی بود، از فصل دوم سال ۱۳۹۹ تا فصل چهارم سال ۱۴۰۲ (۱۵ فصل پیاپی) دارای رشد مثبت بوده است.

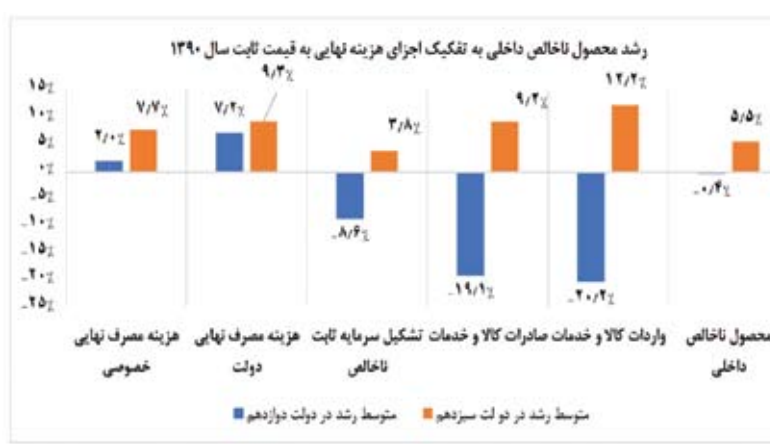

نکته حائز اهمیت آنکه رشد اقتصادی سال‌های مذکور صرفاً وابسته به صادرات نفت نبوده، بلکه نرخ رشد تولید ناخالص داخلی بدون نفت در طول سال‌های دولت سیزدهم (۱۴۰۲-۱۴۰۰) به طور متوسط برابر با ۴٫۴ درصد بوده است. همچنین طی سه سال دولت سیزدهم، بخش صنایع و معادن رشد متوسط ۶٫۹ درصدی و بخش خدمات رشد ۵٫۴ درصدی را تجربه نموده است. در دو نمودار زیر، اجزای رشد اقتصادی به تفکیک بخش (ارزش افزوده) و نوع هزینه، در دولت سیزدهم در مقایسه با دولت دوازدهم ارائه شده است. رشد میانگین ۵٫۵ درصدی کل اقتصاد در دولت سیزدهم، در مقایسه با رشد منفی ۴٫۰ درصد دولت قبل، همچنین میانگین رشد ۴٫۴ درصدی بخش غیرنفتی اقتصاد در دولت سیزدهم که دو برابر میانگین رشد دولت دوازدهم بوده، به وضوح نشان می‌دهد که در شرایط تحریمی کمابیش یکسان، رفتار فعال و پیگیر دولت می‌تواند آثار روشنی داشته باشد.

نمودار ۱: محصول ناخالص داخلی به قیمت بازار و ثابت سال ۱۳۹۰ - منبع: مرکز آمار

نمودار زیر نیز نشان می‌دهد که هم در بخش خارجی و هم در حوزه سرمایه‌گذاری، دولت سیزدهم توانست رشد‌های منفی دولت دوازدهم را کاملاً معکوس نماید. همچنین رشد مصرف‌های بخش دولتی (که شاخصی از خدمات عمومی است) و همچنین رشد مصرف‌های بخش خصوصی (که شاخصی از رفاه است)، در دولت سیزدهم تفاوت جدی با میانگین دولت دوازدهم داشته است.

در جدول زیر، عملکرد رشد اقتصادی سه ساله دولت سیزدهم با میانگین رشد اقتصادی با نفت و بدون نفت در دوره‌های ۱۰ ساله، ۲۰ ساله و ۲۵ ساله مقایسه شده است که بیانگر تمایز روشن عملکرد اقتصادی سه ساله اخیر در بخش واقعی اقتصاد است.

عنوان	میانگین ۱۰ ساله	میانگین ۲۰ ساله	میانگین ۲۵ ساله	میانگین دولت سیزدهم
سال	۱۳۹۱-۱۳۹۹	۱۳۸۱-۱۳۹۹	۱۳۷۶-۱۳۹۹	نیمه دوم ۱۴۰۰ تا پایان ۱۴۰۲
میانگین رشد تولید ناخالص داخلی	۰.۵	۲.۷	۲.۷	۴.۵
میانگین رشد تولید ناخالص داخلی (بدون نفت)	۱.۲	۳.۵	۳.۶	۴.۰

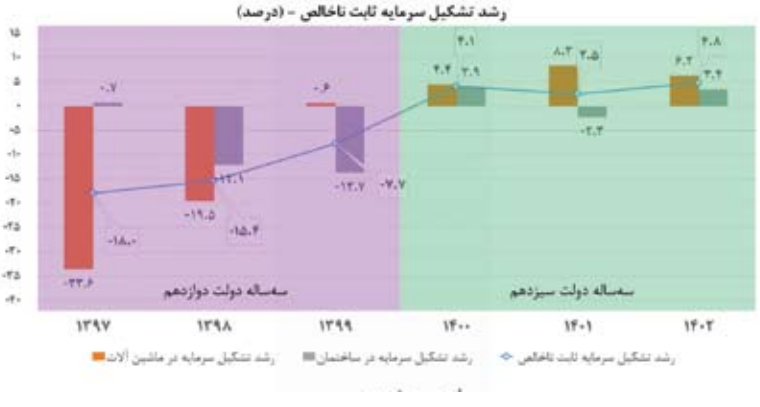
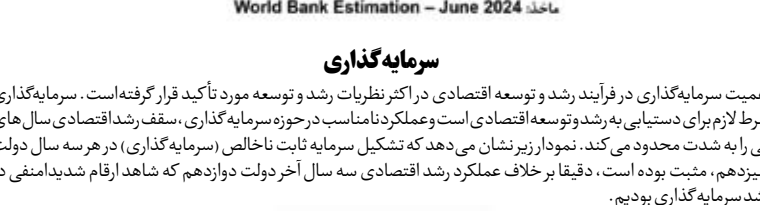
حصول موفقیت‌های فوق در بخش واقعی اقتصاد، در شرایطی صورت گرفت که پیش‌بینی نهادهای بین‌المللی از عملکرد رشد اقتصادی کشور در سه سال گذشته، همواره کمتر از نتایجی بود که در عمل حاصل شد. جدول زیر که براساس گزارش‌های «چشم‌انداز اقتصادی» صندوق بین‌المللی پول تدوین شده، گویای این واقعیت است. IMF، رشد اقتصادی ایران برای سال ۲۰۲۱ میلادی را ۲٫۵ و ۳٫۲ درصد پیش‌بینی کرده بود اما رشد محقق شده در این سال ۴٫۷ درصد بوده است. برای سال ۲۰۲۲ میلادی نیز رشد اقتصادی در گزارش‌های فوق، ۲ و ۳ درصد پیش‌بینی شده بود اما رشد ۴٫۸ درصدی در این سال محقق شد. همچنین برای سال ۲۰۲۳ میلادی، پیش‌بینی‌های صندوق بین‌المللی پول برای رشد اقتصادی در گزارش‌های فوق، ۲ و ۳ درصد بود که در نهایت براساس گزارش، منتشر شده در ماه آوریل سال ۲۰۲۴ میلادی، ایران شاهد رشد اقتصادی ۴٫۷ درصدی در سال ۲۰۲۳ بوده است.

رشد اقتصادی در سال ۲۰۲۱	رشد اقتصادی در سال ۲۰۲۲	رشد اقتصادی در سال ۲۰۲۳
پیش‌بینی شده در سال ۲۰۲۱	پیش‌بینی شده در سال ۲۰۲۲	پیش‌بینی شده در سال ۲۰۲۳
۲.۵ و ۳.۲	۲.۵ و ۳.۲	۲.۵ و ۳.۲
تحقق یافته	تحقق یافته	تحقق یافته

همچنین براساس گزارش بانک جهانی در بهار ۲۰۲۱، نرخ رشد تولید ناخالص داخلی برای سال ۱۴۰۰، برابر با ۲٫۱ درصد پیش‌بینی شده بود، که رشد تحقق یافته، ۲٫۶ واحد درصد بیش از این پیش‌بینی بود. همچنین براساس گزارش بهار ۲۰۲۲، نرخ رشد تولید ناخالص داخلی در سال ۱۴۰۱ برابر با ۳٫۲ درصد پیش‌بینی شده بود، که ۵٫۵ واحد درصد کمتر از رقم تحقق یافته بود. رشد اقتصادی سال ۱۴۰۲ نیز در گزارش بهار ۲۰۲۳ بانک جهانی، ۲٫۲ درصد پیش‌بینی شده بود، اما رقم تحقق یافته رشد در این سال، بیش از دو برابر رقم پیش‌بینی شده بود. این موارد نشان می‌دهد عملکرد اقتصاد ایران در دوره دولت سیزدهم در حوزه رشد اقتصادی «فراتر از انتظار» نهادهای تخصصی بین‌المللی بوده است.

رشد تولید ناخالص داخلی	۲۰۲۱ (۱۴۰۰)	۲۰۲۲ (۱۴۰۱)	۲۰۲۳ (۱۴۰۲)
پیش‌بینی بانک جهانی	۲.۱	۳.۳	۳.۴
تحقق یافته	۴.۷	۳.۸	۵

ارقام فوق، مربوط به عملکرد اقتصادی گذشته‌بود. اما ناظر به آینده، دولت سیزدهم اقتصاد کشور را به چشم‌اندازی تحویل می‌دهد؟ مطابق نمودار زیر، پیش‌بینی رشد تولید ناخالص داخلی برخی کشورهای منطقه برای سال جاری که توسط بانک جهانی انجام شده، بالاترین رشد با میزان ۵ درصد برای ایران نشان می‌دهد.

میانگین رشد سرمایه‌گذاری در ساختمان و ماشین‌آلات در دوره سه ساله دولت سیزدهم به ترتیب ۲/۲ و ۱۱/۸ درصد بوده است. این در حالی است که ارقام فوق در سه سال پایانی دولت دوازدهم به ترتیب ۴/۴- و ۵/۵- درصد بود. تفاوت این ارقام، در واقع تفاوت میان «رهاشدگی اقتصاد» با «مدیریت اقتصاد» در شرایط بین‌المللی نسبتاً مشابه است. نکته حائز اهمیت این‌که رشد سرمایه‌گذاری در دولت سیزدهم، حتی بیش از رشد اقتصادی بوده است به گونه‌ای که براساس اطلاعات مرکز آمار ایران، سهم تشکیل سرمایه از تولید ناخالص داخلی از ۱۹٫۶ درصد در سال ۱۴۰۰ به ۲۲٫۲ درصد در سال ۱۴۰۲ رسیده است. این موضوع نویددهنده ظرفیت بالاتر رشد اقتصادی برای سال‌های آتی است. در جدول زیر نیز سیزدهم رشد تشکیل سرمایه به تفکیک دو بخش ساختمان و ماشین‌آلات، در دولت سیزدهم در مقایسه با بازه‌های ۲۰ و ۲۵ ساله پیش از آن ارائه شده است و دلالت واضح آن، نیازمند شرح نیست.

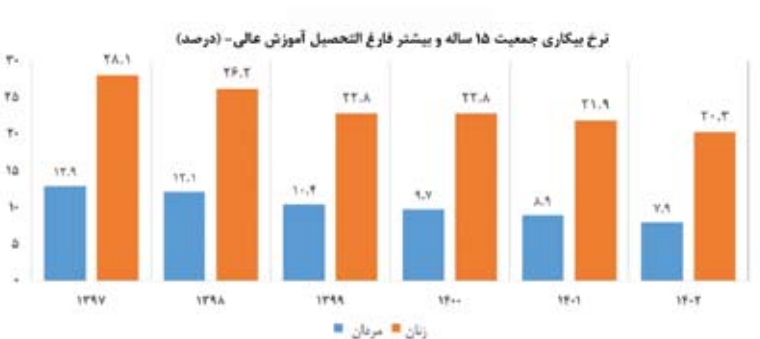
عنوان	میانگین ۱۰ ساله	میانگین ۲۰ ساله	میانگین ۲۵ ساله	میانگین دولت سیزدهم
سال	۱۳۹۱-۱۳۹۹	۱۳۸۱-۱۳۹۹	۱۳۷۶-۱۳۹۹	نیمه دوم ۱۴۰۰ تا پایان ۱۴۰۲
میانگین رشد تشکیل سرمایه ثابت کل	-۷.۱	-۰.۳	۱.۸	۶.۴
میانگین رشد تشکیل سرمایه ساختمان	-۴.۸	۱.۶	۲.۱	۳.۲
میانگین رشد تشکیل سرمایه ماشین‌آلات	-۹.۹	-۲.۵	۱.۷	۱۱.۸

بازار کار

نرخ بیکاری در طول سال‌های فعالیت دولت سیزدهم روند کاهشی داشته و از ۹٫۲ درصد در سال ۱۴۰۰ به ۸٫۱ درصد در سال ۱۴۰۲ رسیده است. به گونه‌ای که نرخ بیکاری مردان نیز از ۷٫۹ درصد در سال ۱۴۰۰ به رقمی سابقه ۶٫۶ درصد در سال ۱۴۰۲ و نرخ بیکاری زنان از ۱۶٫۱ درصد در سال ۱۴۰۰ به ۱۵ درصد در سال ۱۴۰۲ رسیده است. کاهش نرخ بیکاری طی سه سال اخیر در شرایطی محقق شده که در این مدت شاهد افزایش نرخ مشارکت بودیم و نرخ مشارکت از ۴۰٫۹ درصد در سال ۱۴۰۰ به ۴۱٫۲ درصد در سال ۱۴۰۲ رسیده است.

نرخ بیکاری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر فارغ التحصیلان آموزش عالی نیز در طول سال‌های دولت سیزدهم با کاهش روبه‌رو و از ۱۳٫۶ درصد در سال ۱۴۰۰ به ۱۲٫۹ درصد در سال ۱۴۰۱ و ۱۱٫۸ درصد در سال ۱۴۰۰ رسیده است. کاهش نرخ بیکاری فارغ التحصیلان آموزش عالی در میان زنان بیشتر از مردان بوده، به گونه‌ای که از ۲۲٫۸ درصد در سال ۱۴۰۰ به ۲۰٫۵ واحد درصد کاهش به ۲۰٫۴ درصد رسیده است.

موضوع جالب توجه آنکه عملکرد اقتصاد ایران در دوره دولت سیزدهم در حوزه کاهش نرخ بیکاری، «فراتر از انتظار» نهادهای تخصصی بین‌المللی بوده است. براساس گزارش‌های «چشم‌انداز اقتصادی» صندوق بین‌المللی پول، نرخ بیکاری در ایران برای سال ۲۰۲۱ میلادی ۱۰ و ۱۰٫۷ درصد پیش‌بینی شده بود اما عددی که محقق شد، برابر با ۹٫۲ درصد بوده است. برای سال ۲۰۲۲ میلادی نیز این نرخ ۹٫۴ و ۱۱٫۷ درصد در گزارشات منتشر شده پیش‌بینی شده بود اما شاهد تحقق نرخ بیکاری ۹٫۲ درصدی در این سال بودیم. همچنین، برای سال ۲۰۲۳ میلادی، پیش‌بینی‌های صندوق بین‌المللی پول برای نرخ بیکاری ۹٫۴ و ۱۰٫۵ درصد بوده است که در نهایت براساس گزارش منتشر شده در ماه آوریل سال ۲۰۲۴ میلادی، ایران شاهد نرخ بیکاری ۹ درصدی در سال ۲۰۲۳ میلادی بوده است.

پیش‌بینی صندوق بین‌المللی پول از نرخ بیکاری در ایران

بیکاری در سال ۲۰۲۱	بیکاری در سال ۲۰۲۲	بیکاری در سال ۲۰۲۳
پیش‌بینی شده در سال ۲۰۲۱	پیش‌بینی شده در سال ۲۰۲۲	پیش‌بینی شده در سال ۲۰۲۳
۱۰ و ۱۰.۷	۱۰ و ۱۰.۷	۱۰ و ۱۰.۷
تحقق یافته	تحقق یافته	تحقق یافته

Source: IMF, World Economic Outlook, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024

آخرین گزارش بانک جهانی از وضعیت فقر در ایران نشان می‌دهد که نرخ فقر براساس معیارهای ۳٫۶۵ دلار و ۶٫۸۵ دلار در روز، طی سه سال اخیر کاهش یافته است. همچنین این گزارش نشان از بهبود توزیع درآمد ناشی از رشد فراگیر و پرداخت‌های یارانه دارد. در سال‌های ۱۴۰۰/۱۳۹۹ و ۱۴۰۲/۱۴۰۱، نرخ فقر براساس معیار ۶٫۸۵ دلار آمریکا در روز، از ۲۹٫۳ درصد به ۲۱٫۹ درصد کاهش یافته است و ۶٫۵ میلیون ایرانی از زیر خط فقر خارج شده‌اند. این درحالی است که در سه سال پایانی دولت دوازدهم، دقیقاً روند معکوس در این زمینه ط، شده بود و نرخ فقر از ۲۱٫۶ درصد به ۲۹٫۱ درصد رسیده بود.

در خصوص نحوه توزیع درآمد بین دهک‌های مختلف نیز عموماً از شاخص ضریب جینی استفاده می‌شود. ضریب جینی عددی بین صفر تا یک است. اگر ضریب جینی برابر با صفر باشد، به این معناست که توزیع درآمد یا ثروت کاملاً مساوی است (همه افراد درآمد یانثرت یکسانی دارند)، در صورتی که ضریب جینی به یک نزدیک تریا شد، نشانگر نابرابری بیشتر است. روند ضریب جینی مطابق آمارهای مرکز آمار ایران نشان می‌دهد که در سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱، نابرابری در کشور کاهش یافته و به کمترین میزان سال‌های اخیر خود یعنی ۰٫۲۸۷۷ رسیده است.

طی سه سال دولت سیزدهم و به گزارش بانک جهانی، خانوارهای ۴ دهک پایین رشد مصرف بالاتری نسبت به ۶ دهک بالا تجربه کردند و این امر موجب کاهش نابرابری شد. طی این مدت، ترکیبی از سیاست‌های افزایش دستمزد، افزایش درآمدهای ناشی از خوداشتغالی و افزایش یارانه نقدی به رشد مصرف و کاهش فقر کمک کرده است. نکته حائز اهمیت آن‌که نه تنها عملکرد سه ساله اخیر در کاهش فقر و بهبود توزیع درآمد کاملاً مثبت بوده، بلکه پیش‌بینی بانک جهانی از روند نرخ فقر در ایران نیز کاهشی است به گونه‌ای که پیش‌بینی شده نرخ فقر در سه سال آینده حدود ۲ واحد درصد کاهش یابد. لذا دولت سیزدهم، اقتصادی را تحویل دولت آتی می‌دهد که دارای چشم‌انداز رشد اقتصاد مثبت (مطابق آنچه در بخش نخست بیان شد) و چشم‌انداز کاهش نرخ فقر به سطوحی کمتر از کل دهه اخیر است.

